F-1 N6

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა

№ 2
კვირა, 4 იანვარი, 1898 წ.

1877—1898

ივერია

№ 2
კვირა, 4 იანვარი, 1898 წ.

რედაქციისა:
ნიკოლოზის ქუჩა, 21.
ტფილისი.
გაზეთის დასაბეჭდად
და განცხადებათა დასაბეჭდად
უნდა მიმართონ რედაქციას და წერა-კითხვ. გამავრც. საზოგადოების კანცელარიას
ფასი განცხადებისა:
ჩვეულებრივი სტრიქონი პირველ გვერდზედ 16 კაპ., მეოთხეზედ—8 კაპ.

„ივერიის“ ტელეფონი № 227

გაზეთის ღირს:

თვე	მან.	კ.	თვე	მან.	კ.
12	10	—	6	6	—
11	9	50	5	5	50
10	8	75	4	4	75
8	8	—	3	3	50
9	7	25	2	2	75
7	6	50	1	1	50

ცალკე ნომერი—ერთი შაური.

„ივერიის“ ტელეფონი № 227

გუშინ, 3 იანვარს, გარდაიცვალა სტატსკი სოვეტნიკი

ილია ლაზარეს ძე სერებრიაკოვ-ოქრომჯედლიშვილი

მეუღლე და შვილი გარდაცვალებულისა, აუწყებენ რა ნათესავთა და ნაცნობთა, სთხოვენ მობრძანდნენ პანაშვიდზედ დასასწრებლად ნაშუადღევის 1 საათზედ და საღამოს 7 საათზედ 4 იანვარს. ცხედარს გაასვენებენ 5 იანვარს, დილის 10 საათზედ, წმ. გიორგის ქვაშვეთის ეკკლესიაში ცურნოვოს სახლიდამ, ლაბორატორიის ქუჩაზედ, მხოლოდ დაკრძალულ იქმნება დიდების ეკკლესიის გალავანში.

სამშაბათს, 6 იანვარს, 1898 წელს,
ტფილისის „კრუფოკის“ დარბაზში გამართული იქნება

ბალი

ტფილისის სათავადაზნაურო სკოლის სასარგებლოდ.
ბილეთის ფასი 2 მან. 10 კაპ.
დასაწყისი საღამოს 9 საათზედ.
ქალებისათვის გულ ამოჭრილი კაბა სავალდებულო არ არის. სამხედრო წოდების კაცთათვის ჩვეულებრივი ტანისამოსი, დანარჩენებისათვის—ფრაკი.
ბილეთები იყიდება „კრუფოკის“ შეიარაღთან.

ნეკროლოგი

† ილია ოქრომჯედლიშვილი

გუშინ, სამს იანვარს დილით გარდაიცვალა ერთი კარგი ქართველი კაცი ილია ოქრომჯედლიშვილი. მისი ცხოვრება სწორედ გამუდმებული, დაუღალავი შრომა იყო. ღარიბის დედ-მამის პატრონი ჯერ კიდევ ყმაწვილი იყო, რომ ტფილისში სადღაც მაღაზიაში ემსახურებოდა რაღაც დაბალ ხარისხის ადგილზე. აქ რაც დრო და შეძლება შესწევდა, თვითონ შეუდგა წიგნების კითხვასა და სწავლას. არც მასწავლებელი ჰყოლია, არც ხელთ-მძღვანელი, არც სადმე სასწავლებელი ჰღირსებია. თავისით გიიხსნა გონება იმოდენად, რომ ყურადღება მიიქცია მაშინდელ ქართველ ყმაწვილ კაცობისა. მოუგროვეს ფული და გაისტუმრეს რუსეთში. იქ იმოდენად მოიხერხა საქმე, რომ პირველსავე წელიწადს შეეთვინა პეტერბურგის უნივერსიტეტში ალმოსავლეთის ფაკულტეტზე. დასრულა უნივერსიტეტი და განწესდა ლაზარევის ინსტიტუტში ქართულის ენისა და ლიტერატურის პროფესორად. კარგა ხანს დაჰყო ამ თანამდებობაში. ადვილად წარმოსადგენია, რა მხნეობა და რა უკან დაუხედველი სულთა-სწრაფვა უნდა ჰქონოდა, რა გაუტეხელი და რკინის ხასიათი, რომ თვითონ ლუკმა-პურის მონატრულს, სხვისაგან ყოველად უმწეოს, უნუგეშოს, უცხო ქვეყანაში გარდახვეწილს უნივერსიტეტი დაესრულებინა და კაკად გამხდარიყო. საოცარი ღონე ჰქონდა სულისა და ამაგე დაუღალავ ღონით იბრძოდა უკანასკნელ დღემდე. რაც ბედი უფრო მეტს ეურჩებოდა, იგი უფრო მეტის ძალ-ღონით უძალიანდებოდა და ომს უ-წორებდა.

რა-კი მოსკოვში გადავიდა და ლაზარევის ინსტიტუტში პროფესორობა მიიღო, მისს ბრძოლას ლუკმა პურისათვის სიმწარე და სიმწვავე ცოტად თუ ბევრად გაუნელდა. აქ განიზრახა, რომ უნდა გავმდიდრდე, ვიდრე ჯანი და მხნეობა ჩემთან არისო. ტყუილად-კი არ-არის ნათქვამი: მხნემან, ვით ჩქარმან წყალმან, განხეთქოს მთა და გორიო“. და სწორედ ასეც მოუხდა. აქ, მოსკოვში შეუდგა ტყის საქმეს და დიდი ძალი ფული შეიძინა და საკმაო პატივიც მოიპოვა მოსკოვის სოვდაგართა შორის, როგორც პატიოსანმა და გამჭრიახმა მშრომელ-გამოჯეელმა. რაკი გამდიდრდა, იმ ყმაწვილ კაცებს, რომელნიც პირველ შეეწივნენ და რუსეთში გაისტუმრეს, მადლი იმითი გარდაუხადა, რომ თავისის ხარჯით ბევრი ქართველი გაზარდა. სახელოვნების ჩამოთვლა მის მიერ გაზდილებისა აქ უადგილოდ მიგვაჩნია. ვიტყვით მხოლოდ იმას, რომ არა ერთი და ორი ასი თუმანი მოუხმარებია სამადლო საქმისათვის, ქართველებისათვის. გაქირებული ქართველი კაცი არა ყოფილა მოსკოვში, რომ მისთვის თავისი წვლილი არ მიეწოდებია. ბევრს ინახავდა ქართველს როგორც რუსეთში, ისეც სამჭედვარ გარედ. წინამძღვარიანთ-კარის სკოლას ხუთასი თუ ექვსასი თუმანი შესწირა, ქართულს თეატრს ასი თუმანი თუ ცოტა ნაკლები მიაშველა, „ვისრამიანი“ საკუთარის ხარჯით დაბეჭდა, ამისათვის სამოცი თუმანი გამოუგზავნა წერა კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას ⁂ რა ვდენი სხვა ისე წვრილი სამადლო საქმე ჰქმნა, ის ღმერთმა იცოდეს. ზოგნი იმისთანანი არიან ჩვენში დღესაც, რომელნიც კაკად გამხდარან მისის შემტალეს ხრინწიან მამლებივით და გამოქუჩდნენ ისინიც მამასახლისსუდიებთან.

— სოფლის თორმეტი ამორჩეული კაცი, რომელნიც პირველი დამშვიდნენ და ავან-ჩავნები არიან ამ თქვენი „დიდად გულ-შემატკივარის მოხელეებისა—ისინი სადღა ბრძანდებიან“?

— ჩვენც აქ გახლავართ, აქ!— წამოიყარატიალეს აქედ-იქიდგან და გამოქჩდნენ ისინიც მოხელეებთან.

— მკითხავ-ქადაგი ტარაყაულა სამგლეშვილის ქვრივი სადღა ბრძანდება?

— აქა ვარ, ახალ-წელიწადო, აქ! მეც უნდა საახალწლო ჯვარ-მენდლებით ამბერელი გულ-მკერდი, შვილო? აი, შენ-კი გაიხარე, ქაჯან!

—გულ-მხიარულად წარმოსთქვა მკითხავმა ტარაყაულამ და თამამად წამოდგა წინ გამოქეჩეულებთან.

— თქვენის სოფლის ოც-და-ცხრა მიკიტანი ბრალლომე ამოსაგვლიძე და სხვანი, თქვენვე სოფლის თერმეტი ბაზაზი ბოლოს მკრეკვაივანცი და სხვანი, თქვენივე სოფლის ცრამეტი მეწვრიმალე მიკირტუმ მყვლეფვიანცი და სხვანი, თქვენივე სოფლის ცამეტი ფულის გამსესხებელი და სულად-ღვინო-თამბაქო-მატყლის მყიდველნი ავეტიქ მცარცველიანცი და სხვანი,—ყველა ეს ბატონები სადღა ბრძანდებიან?

— აქა ვართ, შენი კოკობი სულის ჭირიმე, ახალო წელიწადო, აქ! ჰამა ჩვენ-კი მოგვიხდება ის ემე, ჯვარ-მენდლები, ჰაა!.. დარდიმანდუულად წარმოსთქვეს ვაჯარ-ჩარჩ-მოვაჭრეებმა და კადნიერად წამოდგნენ წინ.

— მათი ბრწყინვალება თავადი მაწანწალა ტვინთხელაძე და აზნაური შაუშტეინე წამრყვნელიძე სადღა ბრძანდებიან?

— აქ გახლავართ ორმოც-და-ათის კაცით!—ნაკარქექიას გულ-ამაყობით და თავ-მოწონებით წარმოსთქვეს „კეთილშობილებმა“ და მედიდურად წამოდგნენ წინ ხმალ-ხანჯლებით გამოჭიმულნი.

— მამასახლისო!

— ბატონო, შენი ჭირიმე!

— აბა ეხლა გაისარჯე და დათვალე, სულ რამდენი ხართ ჩემგან გამოწვეულნი.

მამასახლისმა დათვალა და მოახსენა:

— სულ, შენი ჭირიმე, ოთხმოცდა თექვსმეტნი გახლავართ ჩემითვე, მაგრამ ინ ჩვენი სამი ღვდელი და ერთი მასწავლებელიც რო გაბედნიერო თქვენის წყალობით, რადგანაც ისინიც ჩვენსავით ჯილდოს ღირსნი არიან, მაშინ, შენი ჭირიმე, კაკალივით ასი ჯვარი და ასი მენდალი მოგვინდება სუყველას.

— მე მხოლოდ იმ მღვდლებსა და მასწავლებლებს დავჯილდოვებ, რომელნიც ცარიელის სიტყვით-კი არა, საქმით იყვნენ, არიან და იქნებიან იესოქრისტესებური მოძღვარნი და მასწავლებელნი თავიანთ ხალხისა. აბა, ბატონებო, მობრძანდით ეხლა

ფელეტონი

საქვეყნო სიზმარი

დაღისტნის ბუმბერაზ-მთის მყინვარ მწვერვალებზედ ჯაჯენილ ლაეკვარ-ლოსან ცის ტატნობიდგან მზე დიდებულად ამოდიოდა ცეცხლის ბურთივით იალ-ციალით და მისი ბზინვარე-მოციმციმე სხივები თვალ-გულ წარმტაცად ალაპლაპებდნენ და აბეჟვარიალებდნენ პირ-შეყინულის თოვლით გადაღესილ კახეთ-ქიზიყს. სწორედ ამ დროს ქიზიყის ზოგელ საჯეთში შემზარავის ხმით ჰყვიროდნენ სოფლის გზრები:

— გამოდით, ხალხოოო!.. გამოდით! გამოდით სასოფლოზე! ახალი წელიწადი უნდა მობრძანდეს და ახალი, საყურადღებო ამბები გამოგიცხადოთ!

შუადღის ხანს სოფელ საჯეთის შუაგულ მინდორ-ზედ მთელი ცხრაას კომლიანი სოფლის კაცი, დედაკაცი, ბიჭი თუ პატარა—ყველანი დიმხალივით ირეოდნენ ერთმანეთში, ქარიშხალისაგან აღშფოთებულ ზღვასავით ჰეღლავდნენ, მოუთმენლად ელოდნენ ახალ-წელიწადს და დაუცხრომლად ყატყატებდნენ: „ენაზოთ ერთი რა ამბებს გამოგვიცხადებს: სახეირო თუ საზიანოს ის ოჯახ-დაქცეულო“.

თორმეტი საათის შესრულების უმაღლეს მეორედ მოსკლის მსგავსად აყაყანებულმა და აჩოჩქოლებულმა ხალხმა უცბად სული გატვრინა მეხდაცემულივით და ლურჯად მოკამკამებულ ცისკენ აეპყრო თვალები, სადაც უზარ-მზარი მფრინავი გემი გამოჩნდა და თოფით განგზირულ მინდვრის ბატივით ეშვებოდა ციდგან მიწისკენ. ამ ფრინავ გემის დანახვაზედ მთელი საჯეთის ხალხი შიშის ელდა ზარით შეძრწუნდა და გულ-გახეთქილი ბალღები „ვიმე, დედილო“-ს ღრიალ-ძახილით დედის კაბის კალთებს ამოეფარნენ ქორაოსგან დამფრთხალ ხოხბის ლაპრებივით.

დაეშვა მთის ოდენა გემი ზღვასავით შეგუებებულ ხალხის ნაპირას მიწაზედ და გემიდგან გამოვიდა გემისავე ფართო მოაჯირზედ თავის მხლებლებით მშვენიერი ახალგაზდა, პირ-მომღიმარე, ბრგე-წამოსადეგი და შავ-თვალ-წარბა ვაჟკაცი, რომელსაც ლურჯის ხავერდის გარიბალდური ქუდი ეხურა და შუბღუზედ ეწერა ოქროს ასოებით: „1898 წელიწადი“.

— ხალხო! ნუ გეშინიათ, ჩემო დებო და ძმებო, მე თქვენს საკეთილოდ მოვსულვარ და არა საზიანოდ და საბოროტოდ. უფრო ახლო მობრძანდითო ჩემსკენ და მომისმინეთ, რაც მოგახსენოთ,—კეთილ-მომღიმარე სახე თვალების გამომეტყველებით სთქვა ახალმა წელიწადმა, და თვალის დახამხამების უმალ გაუქრა ხალხს გამოურკვეველი შიშის ელდა, რადგანაც ის ვიღაც გაუთლელ, უსულ-გულო „ჩინოვნიკივით„ არ უკეთოდა ხალხს გულ-ბრაზიანად, თვალების ბრიალით და ფეხების ბრახუნით, არამედ ძმურად ელაპარაკებოდა ტკბილ-საამო მშვიდ ხმაზედ. გულ დამშვიდებული ხალხი ზღვასავით მიგუბდა მფრინავ გემის ახლო და გემის ბაქანზედ გადმომდგარ ტკბილ-მოუბარ ახალ-წელიწადს სიყვარულით ჰიაჩერა თვალ-ყურსა: ენახოთ რას გვეტყვისო.

— ხალხო! აი ამ დავთარში რიგზე მიწერია მთელი საქართველოს ქალაქ-დაბა-სოფლები და მათი ყველა მცხოვრებლების და მოხელეების ყოველ-გვარი ზნე-ყოფა-ცხოვრება და მოქმედება. რასაც ეხლა აქ მოვიქმედებ, იცოდეთ, ამისვე ნოვახდენ მთელს საქართველოს ქალაქ-დაბა-სოფლებში ქვეყნის წარმატება კეთილდღეობისათვის. თქვენი მამასახლისი ხალხიჯამიაშვილი სადა ბრძანდება?

— აქ გახლავარ, შენი ჭირიმე!— თამამად მოახსენა მამასახლისმა და წამოდგა წინ.

— სოფლის სუდიები: ყლაპაიშვილი, გაუმაძღარიძე და უწყალოშვილი სადღა ბრძანდებიან?

— ჩვენც აქ გახლავართ, შენი ჭირიმე,—უპასუხეს „სუდიებმა“ და წამოდგნენ წინ.

— სოფლის მწერალი შეჩვენებულიძე, ხარჯის მომკრეფი ვირაშმაკაშვილი, ამბარდანი გაქნილიძე, გზირი ვირაძე და კიდევ მეორე გზირი—ძაღლაძე—სადღა ბრძანდებიან?

— ჩვენც ყველანი აქ გახლავართ, შენი ჭირიმე ბატონო,—წამოიყრანტალეს ერთად.

— ეს ბატონები ამ ადგილ-ზედ ერთ-ერთ ბოროტ-ბოროტ

რაც მინდა ჩემის ქვეყნისათვის, ეს ქონება იმისათვის ერთი ყლაპიაო. გადმოვიდა ჩვენში და აქაც ტყის საქმეს მოჰკიდა ხელი. აიღო უგანთლებულესის თავადი მინგრელიკის უზარ მაზარი ტყე იჯარით ცხენის წყლის პირას, სვანეთის სამზღვრებთან ახლო. რაც იმოქმედა აქ, რაც აქ შესძლო, ცალკე კაცისგან დაუჯერებელია. გასჭრა გზები, გასწმინდა მთელი მდინარე ცხენის წყალი ტინისა და კლღისაგან და უშველებელ ხეების წყლით ზიდვას გზა გაუხსნა, ააშენა ქარხანა და მანქანებით დაუწყო ხეტყეს მზადება. არც ბუნებამ და არც კაცმა აქ ხელი არ შეუწყო. გზები ნიაღვრებმა რამდენჯერმე წაუხდინეს, ქარხანა, რომელიც ბევრი დაუჯდა, გადაეწვა და დაზღვეული არა ჰქონდა, კაცმაც ბევრი უმტრო, ბევრი აბრკოლა და ყოველ ამ უბედურებამ შთანთქა მისი ქონება. იყო დრო, როცა ისე დაფქლურდა ქონებით, რომ თითქმის სანანურად გაუხდა ეს დიდ-იმედიანი საქმე. გული მინც არ გაიტეხა, ისევ თავისს მხნეობას დაენდო, გზები რამდენჯერაც წაუხდა, იმდენჯერვე შეუპოვრად აღადგინა, წყალთან ბრძოლა გამოიარა, ქარხანა დაეწვა, უფრო უკეთესი ააშენა, უფრო უკეთესი მანქანები დასდგა და საქმე იქამდე მიიყვანა, რომ დღეს შეეძლო თქმა: წადილი ავისრულე, საქმე მაგრად დავაყენე ფეხზედაო. დღეს ეს ტყის საქმე გამოკეთებულია და მოგების გზაზეა დამდგარი. ვაი რომ აღარ დასცალდა და ის ბოლო ვეღარა ჰნახა, რის იმედიცა ჰქონდა და რასაც შეალია თვისი ქონება და იქნება, თვისი სიცოცხლეც.

თამამად შეეძლო ეთქვა, რომ ჩემის მხნეობით ვძლიე წყალსაც, ცეცხლსაც, ნიაღვარსაც, არაფერს შევუშინდი, არაფერს გავექეცი, საქმე საქმეზე მივიყვანე და ჩემი გავიტანეო. გაიტანა და მერე როგორ? „არა მდაბალთ ჩაგვრით, მტაცებლობით და ხვეჭით“. საქმითინ კაცობაც ეს არის!.. გამრჯელი და მშრომელი ამისთანა მხნე კაცს ეთქმის.

მთავრობის განკარგულებანი

—

დანიშნულ იქმნენ: უწმ. სინოდის ობერ-პროკურორის ბრძანებით უწმ. სინოდის ქრთდ-კახეთ-იმერეთის კანტორის მდივნად გურიას სამეგრელოს საეპარქიო კანცელარიის მდივანი ნადკორნი სოკეტნეი სოფრომ ზაქარიას ძე მგალობლიშვილი; ტფილისის ქალაქის პოლიციის მოსელე, გუბერნსკი სეკრეტარი, ნიკოლოზ ივანეძე—ტფილისის საბატამოს ზედამხედველად; ქუთაისის სამხრო პოლიციის სამმართველოს კანცელარიის მოსელე სერგეი ქუთათელაძე—ტფილისის პოლიციის მოსელედ.

გამწესებულ იქმნა: პოროჩიკი ზაქარია არდაზიანი ახალციხის სამხრო პოლიციის სამმართველოს საქმის მწარმოებლად.

დათხოვნილ იქმნა თანამდებობისაგან თაკისისაკენ თსოჯენიერ ტფილისის გუბერნიის და ზაქათალის ოლქის სასელმწიფო ქონებათა გამგეობის შტატს გარეშე მოსელე ტიტულიარნი სოკეტნეი თაკიდი გიორგი ჯანტანგის ძე გურამიშვილი.

ახალი ამბავი

—

⁂ ამას წინად ტფილისის გუბერნიის თავად-აზნაურთა საკრებულომ შუამდგომლობა დაიწყო მთავრობის წინაშე, რომ თავად-აზნაურთა წლიური მორიგი კრება მარტში მოხდეს ყველანი—ოთხმოც და თექვსმეტნი ვარსკვლავნი სოფელ საყდეთისანი ან ამ გემის თქვენთვის მოკლილი დარბაზში და იქ ჩემი ნაზარი-ვეზრირი ღირსეულად დაგაჯილდოებენ ყველას.

ოთხმოც და თექვსმეტმა ადამიანმა გრიალი მიიღო გემის დარბაზში (ყველაზედ წინ მკითხავი ტრაყაული შევარდა), და როდესაც ყველანი შევიდნენ ანუ შეკავიდნენ ფაკი-ფუკით, გემის უფროსმა გამოხურა რკინის კარები და მაგრად დაკეტა დიდის კლიტე-ურდულით.

— ხალხნო!—დაიწყო ახალმა წელიწადმა: კმაყოფილნი ხართ თუ არა, რომ მე თქვენ დღეიდგან საუკუნოდ ოთხმოც და თექვსმეტი სოფლის ჭამია ორფეხა მგელი მოგაშორეთ თავიდან? იმათ ეგონათ: ჯვარ-მენდლების მოვიღებთო, მაგრამ ისინი დღესვე მეორე მფრინავის გემით მკვდართა სამეფოში გაიგზავნებიან, რადგანაც იქ მკვდრებს აკლდნენ და აქ ცოცხლებსა ჰლუპავდნენ, იკლებდნენ, ანადგურებდნენ, ახრჩობდნენ, ჭრეტავდნენ, ჰყლეფავდნენ, ატყავებდნენ, სჭამდნენ და ჰხრავდნენ ათას გვარის სიყალბით, მოტყუებით, გაიძერობით, ძალ-დატანებით და უსულღმერთობით. იმთგან ჩადენილი ბოროტებით დღესაც ჯოჯოხეთის ახტალსავით დუღს და გადმოდის თქვენი სავალალო ყოფა-ცხოვრება. იმათი ბოროტ-მოქმედებანი მრავალჯერ აწერილა ჟურნალ-გაზეთებში, მაგრამ იმათს უსულღმერთობას მთელის ქვეყნის ენა-კალამიც ვერ ასწერს სისრულით, და აი ამისათვის და იმისათვის, რომ მეჩქარება მთელი საქართველო შემოვიარო, ნული ჩამომთვლეველნებთ დაწერილებით იმათს და იმათვე განაჯერების იმ უანგარიშო ათასგვარ ბოროტ-მოქმედებას, რომლითაც მთელი ხალხი და ქვეყანა დაღუპეს და გაანადგურეს ქონებითაცა, გონებითაცა და ზნეობითაც. გილოცავთ, გილოცავთ სულით და გულით, რომ დღეიდგან როგორც თქვენ, ისეც მთელის საქართველოს ქალაქ-დაბა - სოფლები დაეხსნენ ხალხის ჭამია-დამლუპელებს! .

— შაქარი შენს ენა-პირს და ქება-დიდება შენს კაცობას!—მისძახოდნენ აქეთ-იქიდგან ახალ წელიწადს და თან აღტაცებულის სიხარულით ცამდე აღფრთოვანებული „ურა-გაუმარჯოს“ ძახილით გრგვინავდა მთელი ხალხი ქუდ-მანდილების ქნევით.

— ხალხნო! დაწყნარდით, დამშვიდდით, გამიგონეთ, და დაიჯუმეთ მკვდართა სამეფოში გასაგზავნთა ჭირის-უფალნიც,—სთქვა ახალმა წელიწადმა, უცბად სამარის მსგავსი სიჩუმე ჩამოვარდა და განაგრძო: აი, მე თქვენ მამასახლისად გაძლევთ ამ კაცს, გიორგი თავდადებულიძეს, ხალხისათვის დიდად გულ-შემატკივარს და უმაღლესის სწავლა-ცოდნით შეიარაღებულს. მაგრამ ეს იმ „ნასწავლ“ ნამამასახლისართაგანი კი არ გგეგონოთ, რომელთაც საქართველოს ზოხოლმეო. ახლა შინაგან საქმეთა მინისტრი ატაყობინებს კავკასიის მთავარ-მართებელს, რომ შეიძლება შეწყნარებულ იქმნას ეს შუამდგომელობაო.

⁂ დღეს, 4 იანვარს, ავეკალის სასადილოში ქართული სკენის მოყვარეთგან წარმოდგენილ იქმნება გ. ერისთავის კომედია „გაყრა“. ბილეთების ფასი 5 კაპ. წარმოდგენა დაიწყება საღამოს 6 საათზედ.

⁂ 2 იანვარს მისი უწმიდესობა სრულიად სომეხთა კათოლიკოსი საქართველოს ეკსარხოსთან ვლადიმირთან იყო სადარბაზოდ. იმავე დღეს თვით კათოლიკოსთან იყვნენ მისი მ-ღალ ყოვლად უსამღვდელოესობა საქართველოს ეკსარხოსი ვლადიმირი, კავკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველი კ. ბ. იანოვსკი, სპარსეთის ელჩი სარტიპ-მურტუსხან მულტას-უდ-მილკი, ხოლო პირველ იანვარს—კამერჰერი თავ. ნ. ვ. არღუთინსკი დოლგორუკი, ტფილისის კომენდანტი ი. ნ. რეიტერი, ქალაქის მოურავის თანამდებობის აღმასრულებელი ა. ა. ივანენკო, ქალაქის მოურავად ახლად არჩეული გ. გ. ევანგულოვი და სხვანი.

⁂ შინაგან საქმეთა სამინისტროს ქიმი ვიაჩესლოვი გამოჰბზავნა ამიერ-კავკასიაში საქოლნის ჭირის მეცნიერულად გამოსაკვლევად და ამ სენის მოსპობის საქმეში მოხელეთათვის შემწეობის აღმოსაჩენად.

⁂ 31 დეკემბერს, 1897 წელს, ნაშუადღე ის პირველ საათზედ, მისი უწმიდესობა სრულიად სომეხთა კათოლიკოსი მკრტიჩ I სადარბაზოდ იყო კავკასიის მთავარ-მართებელთან თავ. გ. ს. გოლიცინთან და შემდეგ მთავარ-მართებლის თანაშემწეთან ა. ა. ფრეზესთან. მის უწ-იდ სობასთან ახლდნენ ეპარქიის უმფროსი გიერთ კუთხეებში ხალხისა და მთავრობის უნდობლობა დაიმსახურეს და თავიც შეირცხვინეს თავიანთ უბადრუკის ჭკუა-მოკლეობით... არა, ღმერთმა თქვენს მტრებსაც აშოროთ ჭკუით ღარიბი და სირეგვნით მდიდარი მამასახლისები, რადგანაც ნათქვამია ძველთაგანვე-ბრძენთაგანვე: მამასახლისს სოფლის აშენებაც შეუძლიან და დაქცევაცო, იმისთვის რომ ყველაზე დიდი გავლენა მამასახლისს აქვს სოფლის ხალხზედ, და როგორც მწყემსი თავისს ცხვარს საითაც უნდა იქით გაირეკავს, ასევე მამასახლისსაც შეუძლიან, საითაც უნდა იქით დაარეოს ხალხი: კეთილისკენ თუ ბოროტისკენ.

— ნამდვილია, შენი ჭირიმე, ნამდვილი.—ერთხმად დაიგრიალა ხალხმა და კვლავ სმენად გადაიქცა.

— არც გეგონოთ ეს რჩეული კაცი, გიორგი თავდადებულიძე ჰგავდეს იმ ვითომ უმაღლესის სწავლითა „განათლებულებს“ ანუ დაბნელებულებს, რომელნიც მარტო თავიანთ ჯიბე-მუცელს ემსახურებიან, ქვეყანა და ქვეყნის საქმე ფეხებზედ ჰკიდიათ და ამისათვის იქ მკვდრებს აკლიან და აქ ცოცხლებს. გიორგი თავდადებულიძესთანა უმაღლესი სწავლა-ცოდნით განათლებულ კაცებს მივცემ კეთილის-მყოფელ მამასახლისად მთელ საქართველოს ყველა დაბა სოფლებსაც. ეს კაცი იქმნება თქვენთვის თავ-დადებული მამასახლისიც, ღვთისნიერი დამრიგებელიც, თქვენი კეთილს გზაზე დამყენებელი მამა-მზრუნველიც და თქვენივე მხსნელ-მფარველიც ყველა პირ-ბოროტისაგან. დიდ, ეს კაცი იქმნება თქვენი სანაკვლო მამასახლისი, რომელიც ისეთ სასტიკ ყურადღებას მიაქცევს თქვენგან ამორჩეულს ყველა მოხელეებს და მთელის სოფლის თითოეულს ადამიანის მოქმედებას, რომ ამის ძლევა-მოსილის ჭკუა-გონების გამჭრიახობით, ძმური რჩევა-დარიგებით და კეთილის გულის საგმირო ძლიერებით ცხვრებიც მგლების გვერდით მოსძოვნენ უშიშრად, და მთლად განკრება მაშინ თქვენს სოფელში საწყალ-ღატაკთა და ქვრივ-ობოლთა დამჩაგვრელნიც, ქურდ-ავაზაკთა ქომაგ-მფარველნიც, სოფლის ჭამია მოვაჭრე-მოვაზშენიც, სასოფლო ფულების მუპაელ-მყლაპავი ბობოლებიც და სხვა ათასგვარი, უანგარიშო უსამართლოებაც.

— შაქარი შენს დალოცვილს ენა-პირს! შენ შეგრგებია დედის ტკბილი ნანა და ძუძუ!.. კვლავ დაიგრიალა სიხარული აღტაცებულმა ხალხმა.

— ხალხნო! გთხოვთ მომისმინოთ, —სთქვა ახალმა წელიწადმა, ხალხი დაწყნარდა, სმენად გარდაიქცა და მან განაგრძო: ესეც თქვენი მამასახლისი გიორგი თავდადებულიძე დაგიარსებთ შუაგულ სოფელში საზოგადო საადგილ-მიცემო დებოს ყოველ-გვარ სავაჭროებისას და თქვენც ყველანი წისქვილის წყალივით უნდა დაჰრეოდეთ ინ თქვენს საერთო დებოში. წარსულ წელიწადს პალატის უფროსს თავმჯდომარეს სტ. ბ. ვრასკის სენატორის ხარისხი ებოძა, ისე-კი, რომ აწინდელსავე თანამდებობაზედ იქმნას დატოვებული.

⁂ 5 იანვარს კავკასიის სამხედრო ოლქის სასამართლოში გარჩეული იქმნება საქმე პოროჩიკის თავ. სიმონ ჯორჯაძისა, რომელსაც განჯის ხაზინის მოხელის ლაზარევის მოკვლა ჰბრალდება.

⁂ ტფილისის სასოფლო-სამეურნეო გაზეთის რედაქტორმა ბ-ნმა ქალანთარმა მიმმართა სახელმწიფო ქონებათა და მიწათ-მოქმედების სამინისტროს და სთხოვა, ნება მომეცით იანვარში საიმპერატორო სამეურნეო საზოგადოების მუზეიში წაკითხო ლექციები მერძეობის შესახებაო. როგორც სატახტო ქალაქის გაზეთები იუწყებიან, ეს თხოვნა მთავრობას უკვე შეუწყნარებია.

⁂ გუშინ, 3 იანვარს, ხმოსანმა ა. ს. ბაბოვმა საყურადღებო მოახსენება წარუდგინა გამგეობას იმის შესახებ, რომ ქალაქის გამგეობის მოხელეებს ჯამაგირი მოემატოთ. ხმოსანმა განმარტა, რომ როცა ქალაქის გამგეობა შუამდგომლობს ხოლმე საბჭოს წინაშე, რომ ამა თუ იმ მოხელეს ჯილდო მივცეთო, სხვა მოხელეებს ეს ძლიერა სწყინთ. გარდა ამისა შემჩნეულია, რომ ხანდახან ის მოხელენი, რომელთათვის ჯილდო მიუცია გამგეობას, ღირსნი არ ყოფილან ამ ჯილდოსი. ქალაქის გამგეობისათვის-კი საჭირონი არიან კარგი მოხელენი და ამიტომ ისიც საჭიროა, რომ ამ მოხელეებმა წინადვე იცოდნენ, რის იმედი უნდა ჰქონდეთ ქალაქის გამგეობისა. ბ-ნ ბაბოვის აზრით საჭიროა: გარდაწყვეტილი იყვეს, რომ თითოეულ მოხელეს ყოველ 5 წლის თითონ უმაღლესმა თავრობა-სამინისტრომ შეადგინეს ამგვარ საერთო-საზოგადო დებოების წესდება ხალხის დასახსნელად წურბელა ვაჭარ-ჩარჩებისაგან და თავრობავე გარდასწყვეტავს მალე ამასაც, რომ არც ერთს კერძო ვაჭარ-ჩარჩს აღარ ეენება უფლება დაბა-სოფლებში დუქნის გაღებისა (გარდა ქალაქებისა), რათა ამგვარი კანონ-დებულებით უფრო ადრე და მალე მოეფინოს ყველა დაბა-სოფელს ცხოველ-მყოფელ მზის სხივებივით სახალხო-საიღებლიკემო დებო-ბანკები ქვეყნის ქონება გონების ასაყვავებლადა და გასამდიდრებლად. ესე თქვენი მამასახლისი გიორგი თავდადებულიძე დიდად ეცდება დაგიარსოთ სასოფლო ბანკიც ჭ დაგიხსნათ იმ უსულღმერთო ფულის გამსესხებლებისაგან, რომელთა სარგებლის სარგებლებმა, ჯარიმებმა და „ნეუსტოიკებმა“ ქვეყანა დაღუპეს, ამოაგდეს, გაანადგურეს და ჰლუპავენ დღესაც შეუბრალებლად. ესევე თქვენი მამასახლისი და ასეთისავე უმაღლესი სწავლა ცოდნით განათლებული მამასახლისები კახეთ-ქიზიყისანი დიდად ეცდებიან დაგიარსონ სულადის, ღვინის, მატყლის და თამბაქოს სამაზრო-საზოგადო ამბარ საწყობებ-ი და ამისის მოგება მილიონებით, რომლებითაც დღეს სხვანი ჰმეფობენ, თქვენვე, კახელ-ქართველები და ამერ-იმერნი გაიუმჯობესებთ თქვენს ცხოვრებას, ოჯახს, სახლ-კარს, დიახლინი სხვა-დ-ს-ვა სკოლა - სასწავლებელს, სასოფლო

შემდეგ მიემატოს ხოლმე 15% ჯამაგირისაო.

⁂ ტფილისში ჩამოვიდა ეჩმიაძინის სომეხ გრიგორიანთა სინოდის პროკურორი ბ-ნი ხ. კ. ყანჩელი.

⁂ ჩვენმა მკითხველებმა უკვე იციან, რომ ჯევანშირის მაზრის უფროსი მირზა-ბეგ რაფიბეგოვი დაპატიმრებულ იქმნა სამსახურში სხვა-და სხვა პოროტ-მოქმედების ჩადენის გამო. ამის შესახებ გაზ. „ტფ. ფურც“. სწერს, რომ რაფიბეკოს უმთავრესად ის ბრალი ედება, რომ მთავრობის მიერ კალიის გასაწყვეტად გადადებული ფული მიუთვისებია, მათის უდიდებულესობის გვირგვინის კურთხევის სახსოვრად სასწავლებლებში სტიპენდიების დასაარსებლად შეკრებილი ფული ჩაუჯიბავს და ცნობილი ავაზაკი დალი-ალი დაუმალავს, ის ავაზაკი, რომელიც ამ რამდენსამე თვის წინად იქმნა მოკლული.

⁂ როგორც გაზ. „მშაკ“ სწერენ კონსტანტინეპოლიდგან, ეჩმიაძინის მონასტრის კასსიდგან ეჩმიაძინის სასულიერო აკადემიის ფული 200,000 მან. მოუპარავთ. გაზეთი ურჩევს ეჩმიაძინის სამღვდელოებას, უარ-ჰყავით ეს ამბავო.

⁂ გაზ. „ახ. მიმ.“ დეპეშით ატყობინებენ პეტერბურგიდგან, რომ მთავარ-მართებლის კანცელარიის დირეკტორს ი. ვ. მიკკეიჩს ებოძა ტანი სოვეტნიკის ხარისხი. ებოძათ დეისტ. სტატ. სოვეტნიკობა ქუთაისის რეალურ სასწავლებლის დირექტორს მამონტოვს, ქუთაისის სამასწავლებლო სემინარიისას მოხარს, ტფილისის ოლქის სასამართლოს თავმჯდომარეს შარიგინს, ტფილისის სამოსამართლო პალატის ბრალმდებლის ამხანაგს ხლოდოვსკის, ერევნის ოლქის სასამართლოს წევრს შოშინს,

---

ბანკებს, წიგნთ-საცავებს, სამკითხველოებს, თეატრებს, სამკურნალოებს, აფთიაქებს, ორთქლის წისქვილებს, ბაბანოებს, სპირთ-ფაბრიკა-ქარხნებს, ბულ-გონების სავარჯიშო საღხინოებს და სხვა ათასგვარ საკეთილო დაწესებულებას, რომელიც-კი ჯოჯოხეთის ცხოვრებას სამოთხედ გარდაგიქცევთ და დღეს უსწავლელობა-უცოდინარობის სიბნელისაგან მრავალ გვარად დაჩაგრულ-ეჩინარებს ძლევა-მოსილ სწავლა-ცოდნის ნათელ-მადლით გაბრწყინებულსა და გამძლავრებულს ერად გამოგაჩენთ ქვეყანაზე!

— ეგ ყველა კარგია, შენი ჭირიმე, მაგრამ ფული სად ვიშოვნოთ, რომ მაგისთანა უმაღლეს სწავლა-ცოდნით განათლებულ მამასახლისს შესაფერი ჯამაგირი ვაძლიოთ?— დაეკითხნენ აქედ-იქიდგან ახალ-წელიწადს.

— მომისმინეთ და მოგახსენებთ. თქვენს ცხრაას-კომლიან სოფელს საოჯმეთს სამას-კომლიანი სოფელი საძაღლ-ღორეთიც ხომ ზედა აქვს მოწერილი და ორნივ ერთ სამამასახლისოდ. ითვლებიან ამ ერთმა სამამასახლისომ ათას ორასმა კომლმა რომ წელიწადში თითო მანათი გამოიღოთ მამასახლისის ჯამაგირად, შეადგენს ას-ოც თუმანს. იმ თითო მანათის გამოღება თქვენვე შეგძენთ ათას გვარ სიკეთეს ერთი ათად და ერთი ასად, რადგანაც ღვთისნიერი მამასახლისი გეყოლებათ მცველ-ფარველად და ყოველთვის ასცდებით იმი-

---

ტფილისის სამოსამართლო პალატის სამეტეო ნაწილის წევრს დოლგოვს; სტანისლავის 1 ხარისხის ორდენი ტფილისის სამოსამართლო პალატის ბრალმდებელს ვასილევს; წმ. ვლადიმირის მე 4 ხარისხის ორდენი ქუთაისის სასამართლოს თავმჯდომარის ამხანაგს დიატროპოვს; ¡ანნას მე-2 ხარისხის ორდენი ტფილისის სასამართლოს თავმჯდომარის ამხანაგს სვიაკას.

⁂ 2 იანვარს მიხეილის ქუჩაზედ, მე-9 პოლიციის ნაწილში, ტფილისის მოჭალაქის ოსპნენოვის მზარეულმა მიხაილოვმა სამზარეულო დანით ყელი გამოიჭრა. საბრალო ცოცხალ-მკვდარი გაგზავნილ იქმნა მიხეილის საავადყოფოში, სადაც მკურნალებმა ჭრილობა შეუხვიეს. ავადმყოფი საშიშარს მდგომარეობაშია.

⁂ 12 იანვარს, ნაშუადღევის 3 საათზედ, „ტფილისის საბრანის“ დარბაზში ჩვეულებრივი სადილი იქმნება გამართული იმათ მიერ, რომელთაც უნივერსიტეტებსა და სხვა უმაღლესს სასწავლებლებში დაფმთავრებიათ სწავლა. სადილზედ დასასწრებლად მსურველთ უნდა გარდახადონ 4 მ. 25 კ. სადილზედ დასასწრებელ ბილეთების ყიდვა შეიძლება სადილის გამგე ს. უ. ანანოვთან (გოლოვინის პროსპექ., საკუთარი სახლი), მ. დ. ელიუკოვთან (1 კლასიკურ. გიმნაზ., ანუ აგურხანების ქუჩა, № 8), ი. ნ. მილხოტინთან (ბუდოვიჩის ქუჩა, № 2), ნ. ვ. სტრუვეთთან (ახალი ყორღანოვის ქუჩა, № 8), ა. ს. ფრენკელთან (გრიბოედოვის ქუჩა, სახ. № 33), ა. ბ. ბიდფეკელთან (ფონტანის მაღაზია), „ტფილისის საბრანიაში“, „ტფილისის კრებულში“, საარტისტო საზოგადოებაში და გაზ. „ახ. მიმოხილვის“ რედაქციაში.

⁂ სოხუმი. 26 დეკემბერს, სადამოს 7 საათზედ, ვიღაც ბოროტ-გამზრახველებმა ძმათა ერქომიშვილების დუქანი ბატეხეს და დიდ-ძალი ოქრო-ვერცხლეულობა წაიღეს, დუქანი გაუქურდავთ ვიღაც სომეხსა და რუსს, რომლებიც ამ ერთის თვის წინად ჩამოვიდნენ სოხუმში. პოლიციამ სომეხი უკვე შეიპყრო და რუსისთვის-კი დღესაც ვერ მიუგნიათ.

სის წყალობით ათას გვარ-უანგარიშო ბოროტებაა-უსამართლობას, სოფლის მამასახლისობამდე ძალიან დიდი და ძნელი საქმეა, მამასახლისი წინამძღოლი, სარდალია მთელის სოფლისა, მთელის ხალხისა, რამდენსაც ასის და ათასის სულის ადამიანისა, და აქამდისაც რომ უმაღლესი სწავლა-ცოდნით განათლებული, ჭკუა-ძალიერი და ჭკუა-მაღლიანი მამასახლისები ჰყოლოდა სოფლებს, მერწმუნეთ, დღეს ეს ქვეყანა სულ სხვა ქვეყანა იქნებოდა!.. თუნდ ეს თითო მანათიც არ გამოიღოთ, მამასახლისს ჯამაგირს მისცემთ იმ სოფლო სხვა-დასხვა შემოსავლიდგან, წლის-წლობამდის სამას-ოთხას თუმნობით რომ იკარგება და იმ-ოცა სოფლის ჭამია მოხელე ბობოლებისაგან. ერთს დროს საზოგადო საერთო დეპო-ბანკის და სამაზრო-სამეურნეო ამბარ საწყობების მოგებანი ხომ არა თუ მამასახლისის ჯამაგრის და სასწავლებლების ხარჯს გაისტუმრებენ, სახელმწიფო და საზოგადო გარდასახადებსაც-კი მოგაშორებთ და თქვენც კეთილად იცხოვრებთ ბატონ-კაცურად.

— კარგსა ჰბრძანებ, შენი ჭირიმე, მაგრამ ე საერთო დეპო-ბანკები რაღა გზით გავდოთ, ფულებზედ რო უკეცარად გახლავართ?

— მაგასაც მოგახსენებთ. ქვეყანაზედ ყოველივე ჯერ პაწაწინადგან ჩასახული, დაწყებული, ზრდილა-ნელა-ნელა და ბოლოს დიდად ქცეული. წინა-პირველად ზოგ-ი საწყერო ფული შეიკრიბება, ზოგს ვეკმილებით ივალ-ებთ, ზოგსაც ნისიად განდობენ ვაჭრებ, საქონელს და გაგეხსნებათ ჯერ-ჯერობით პატარა დეპო. თანდათან გამრავლდებიან წევრნი ამხანაგები, გადიდდება თანხა, გაფართოვდება ალღ-მიცემობა, გაგიმტკიცდებათ ნდობ-ა, გასესხებენ მეორე საგზებლით ფულებს სა-ელმწიფოდა საზოგადო ბანკებიც—და დაგიარსდებათ საერთო დეპოსთან სასოფლო ბანკიც. მიჰპართეთ მთელმა სოფლის მზრამ თხოვნით მთავრობას, რომ სამაზრო-სამეურნეო ამბარ-საწყობების გასახორკიელებლად და სამოქმედოდ მოგაშველონ სარგებლით თქვენსავე პურის მაღაზიების თეი ათას თუმნიდგან ათი ათასი თუმნ ნი მანც და მაშინ ხომ კახელ-ქიზიყლების ბედს ძალიც ვეღარ დაპყეფს, როდესაც რამდენიმე მილიონ ალღ-მიცემობის მოკვება თქვენვე დაგიჩენთ ყოველ წელიწადს!

— შაქარი შენ ენა-პირს, შენი კეენესამე, თუ-კი ემგეთი ჩვენი მეორე ღმერთი—მადლიანნი კაცები გამოგვიჩნდებიან და დაგვიხსნიან ამ ძალ-ლუმადლო ჯოჯოხეთის ცხოვრებიდამ.

— ღმერთი დიდია, გამოჩნდებიან. ხალხნო! ი კით ეხლა რა უნდა მოგახსენოთ? მე სულით და გულით მწყურიან თქვენთვის დიდად და დიდად საკეთილდღეო ჩვენ-ება შემოიღოთ თქვენც და საქართველოს ყველა ქალაქ-დ ბა-სოფლებმაც, თუ-კი ამასაც გამიგონებთ, დამდუბავ თავმოყვარეობის სიჯიუტეს არ აჰყვებით და არ იფიქრებთ: მე იმის რჩევაზედ არ გავივლი, თუნდაც რომ სულიან-ხორციანად დავიღუპოო.

— გვიბრძანე, შენი ჭირიმე, გვიბრძანე! ვინც შენ არ გაგიგონებს კეთილ რჩევას, ის თავის თავს დაკაღებს და გაბრიყვებს.

— აი მაშ ვიახსენებთ, რა საკეთილო საქმე მინდა შემოგიდგინოთ. დღეიდგანვე, ვინც-კი ჩემს ძმურს რჩევას მიიღებს, დაიდგით ყველამ

ტრისა, მარად დაუვიწყარი გიორგი ერისთავი. აქვე ჰზის ერთი ხანში შესული ფილოსოფოსი, რომელსაც არა სწამს, ანუ სკეპტიკურად უყურებს „ახალს“ საქმეს, „უსწორებს“ მსახიობთ ენას, თხოულობს, რა ყველანი სახარეშის ენით საუბრობდნენ; მიჰხვდებოდით, რომ ეს არის ჩვენი ისტორიკოსი და ფილოსოფოსი პლატონ იოსელიანი. აგერ მოჰკრა ყური ახალ სიტყვას: „გამოვიწერე“. პლატონი სჯავრობს:— ეგ რა ქართულია? „გამოვიწერე“-კი არა, „დავიბარე“. აი ასე: „დავიბარე წიგნი პარიეიდგან და ვირი თავიზედგან!“

როგორც ჩინებულმა მხატვარმა ორის-სამის ხაზის გასმით დახატოს სახე, რომელიც თუმც დასრულებული არ არის, მაგრამ საკვირველად-კი ჭვავს ნამდვილ სურათს,—ისე პატრიუმიკაშვილის მომქმედნი არიან დახატულნი, თუმცა ბევრს არას ჭლაპარაკობენ, მაგრამ ორიოდე მათი სიტყვა ისე ცოცხლად ახასიათებს მოქმელს, რომ მაყურებელი სრულს ილლიუზიას ეძლევა: ჭგონია, რომ იმის წინ ლაპარაკობენ ნამდვილად: პლატონ იოსელიანი, გ. ერისთავი, ქეთევან ორბელიანი, რევაზ ერისთავი, დიმიტრი ყიფიანი, მიხეილ ჭილაშვილი, გრიგოლ შანშიევი და სხვანი.

აგერ ჩოჩქოლი ისტყდა არტისტებში, ხმა გაისმა, ვარანცოვი მობძანდება, ჰსურს რეპეტიციას დაესწროსო. აიხდება მეორე ფარდა და მაყურებელთ წარმოუდგებათ დიდებული სურათი მხცოვანის მთავარ-მართებლისა, რომელსაც ისე უყვარდა ქართველობა და ხელს უწყობდა ქართული თეატრის დაარსებას, ქართულ ლიტერატურის აღორძინებას. თავადი ვარანცოვი ამ ხნევებს ახალგაზდა მსახიობთ: „Браво, браво! прекрасно, хорошо, восхитительно“!

ყოველივე ეს ისე იყო მოწყობილი სცენის მხრივ, რომ უკეთესს ვეღარას მოითხოვდა. ქება და დიდება რეჟისორს კ. მესხს.

ამ სალამოს სავსებით გამოჩნდა აგრეთვე როგორც ღირსება ჩვენის არტისტებისა, ისე მათი ნაკლი. საზოგადო მოქმედების მოსახდენად არავის შეუშლია ხელი. ყველა სცდილიყო და არა უნაყოფოდ. მხოლოდ... პირში ვეტყვი ჩვენს არტისტებს, ჩვეულებრივად გაუძნელდათ ჭკუანის კაცების სავსებით დახატვა. პატივცემული გრიგოლ შანშიევი, საფაროვის მიერ წარმოდგენილი, სულელსა და ცრუს ჭვავდა; დიმიტრი ყიფიანი შათირიშვილის ფრაკში ფუქსავატ ახალგაზდას ჭვავდა, რომელსაც ჭკუის ნატამალიც არ ეტყობოდა. პლატონ იოსელიანი კანდელაკისა შიგა-დაშიგ შექსპირის „მახხარას“ ეგზავსებოდა. რეჟისორი უნდა აკეთვდეს ამ მხარესაც ყურადღებას. ეს ნაკლი ჩვენს მსახიობებისა თითქმის ზოგადია და ყველა პიესაში იჩენს ხოლმე თავს. ამ ნაირადვე სულელურ ტიპად წარმოადგინა შათირიშვილმა „გაყრაში“ რუსეთიდგან ჩამოსული ნასწავლი ახალგაზდა კაცი. ჩინებული იყო „აპოთეოზი“. არა ნაკლებ „ლეკური“ ელ. ჩერქეზიშვილისა. საზოგადოება დიდად ნასიამოვნები დარჩა.

მე გახლავარ

სამკურნალო საზოგადოების კრება.

2 იანვარი

პარასკევს, 2 იანვარს, კრება მოხდა კავკასიის საიმპერატორო მკურნალთა საზოგადოებისა. მკურნალმა მიხეილ გეორგევნიშვილმა წარუდგინა კრებას ერთი ავადმყოფი, ქართველი

ველო რამდენსამე მილიონს! ის უულების ფულები შეგიძლიანთ შეიტანოთ ყოველ წელიწადს საწეგროდ ან სარგებლით თქვენსავე სასოფლო საზოგადო დეპო-ბანკში მისის აღებმიცემობის საარაკოდ გასაძლიერებლად, იმავე ყულების ფულებით შეგიძლიანთ ყოველ-წელიწადს იყიდოთ სამეურნეო იარაღები, სახლის სხვადა-სხვა ავეჯი, კი ჯიშის მოსაშენებელი ცხოველები, გამოიწეროთ დიდად სასარგებლო ჟურნალ-გაზეთ-წიგნები, შეეწეოთ საზოგადო-საკეთილო საქმეს და მოიმოქმედოთ ათასი სხვა რამ მადლი და სიკეთე, თუ კი ჩემს ძმურს რჩევას მიიღებთ და დღეიდგანვე დაიდგავთ სახლებში ფულის შემკრეფავ-შემნახავს ყულაბებს თქვენს ოჯახის საბეღნიეროდ.

— დავიდგამთ! დღესვე დავიდგამთ სიხარულით მაგეთ დალოცვილ ყულაბებს და ფუტკრებივით იმაში შავაქუჩებთ ცხოვრების ღალს!—ერთხმად დაიგრიალა ხალხმა.

ამ დროს საშინლად, გულ-გამეხებით დაიწივლა მფრინავმა გემმაც, ატყორცნილ ისარივით ფრინდა ზნის სხივებით ბარწყინვებულს ცაში, აზღვავებული ხალხი ქუდ-მანდილების ქნევით „ურა-გაუმარჯოს“ მისძახოდა ახალ-წელიწადს ცის გრგვინვასავით—და კიდეც გამომეღვიძა.

ადამიანთა ყოფა ცხოვრების მეცნიერება ვიმტკიცებს: ბევრია ისეთი წინასწარმეტყველური სიზმარი, რომელიც სინამდვილით ცხადდებიან, ესეც ვიცით, რომ, წეულებელის გარდა, შეუძლებელი არა არის-რა ქვეყანაზედ და, მაშასადამე, შეიძლება ჩემი სიზმარიც აცხადდეს ქვეყნისათვის ადრე თუ გვიან.

დ. მაჩხანელი

კაცი 48 წლისა. ეს კაცი შარშან აივნიდგან გადმოვარდნილა $1^1/_2$ საჟენის სიმაღლიდგან და ძირს წელით დაცემულა. დაშავებული დამბლად ჩავარდნილია. მხოლოდ საყურადღებო ის არის, რომ ამ ავადმყოფის მარჯვენა მხარეს შერჩენია გრძნობა სიცივისა, სითბოსი და აგრედვე ჭგრძნობს, თუ ნემსი უჩხვლიტეს, ხოლო მარჯვენა ფეხისა და ხელის მოძრაობა არ შეუძლიან. მარცხენა ხელ ფეხს-კი შერჩენია მოძრაობა, ხოლო მთელი მარცხენა მხარე არა ჭგრძნობს არც სიცივეს, არც სითბოს და არც ნემსის ჩხვლეტას.

შემდეგ წაკითხულ იქმნა მოხსენება მკურნალის პანტიუხოვისა იმის შესახებ, რა ზედ-მოქმედება აქვს სვანებზედ ანწლის არაყს. ამასთანავე მკურნალმა პანტიუხოვმა წარუდგინა კრებას ანწლის არაყი, რომელსაც მეავის სუნი ასდიოდა. მკუნალის პონტიუხ ივის აზრით ამ არაყს ძლიერ ცუდი შედეგი და ზედ-მოქმედება აქვს სვანების გონებაზედ. ჯერ ისევ მკურნალის ოლდეროსის გამოკვლევით მტკიცდება, რომ 800 სვანს შორის 46 ბნედიანი, 14 სულით ავადმყოფი, 5 სუსტის გონებისა და 11 ჭკუა ნაკლეზია.

ანწლის არაყის გამოხდის დროს ამ არაყს ბეერსა სვამენ კაცნი, ქალნი და ბავშვებიც-კი.

სწორედ ამ არყის ბრალი არის, სთქვა მკურნალმა პანტიუხოვმა, რომ საზოგადოდ სვანებს ისეთი სახე აქვთ, რომ პარიტუყეს უფრო ჰგვანან, ვიდრე ადამიანსა.

უცხოეთი

—

პარიჟი. ჩვენმა მკითხველებმა უკვე იციან, რომ ესტერგაზი, რომელსაც დრეიფუსის მაგივრად სამშობლოს ღალატის ბრალი დასდეს, სამხედრო სამართალში იქმნა მიცემული. სასამართლომ ამ საქმის გარჩევა უკვე დიეწყო და დეპეშამ დაწერილებით მოიტანა ეს ამბავი: „პოლიციამ დიდი ზომები მიიღო თურმე სასამართლოში საქმის განხილვის დღეს მშვიდობიანობის დასაცველად. სასამართლოში მხოლოდ ისინი შეუშვეს, ვისაც შესასვლელი ბილეთები ჰქონდათ. მანიფესტაცია არა მომხდარა, დამსწრეთა შორის არიან მათე და ლეონ დრეიფუსი და ქ-ნი დრეიფუსი, აგრეთვე იმისი ვექილები ლაბორი და დემანჟი. მოგრომის კომისარად დანიშნულ იქმნა მაიორი ერვეე. პრეზიდენტმა გენერალმა ლიუქსერმა უბრძანა, ბრალდებული შემოიყვანეთო. ესტერაზი შემოიყვანეს. ლაბორმა და დემანჟმა ითხოვეს, ნება მიეცით ქ-ნ დრეიფუსს და მათე დრეიფუსს საქმის გარჩევას დესწრენენ, ხოლო ერვეე და ტეზენი, ესტერგაზის ვექილები, ამის წინააღმდეგნი იყვნენ. სასამართლომ არ შეიწყნარა ლაბორისა და დემანჟის თხოვნა. შემდეგ წაიკითხეს რავსის მოხსენება, რომელშიაც აღნიშნულია ის მიზეზი, რა მიზეზითაც მათე დრეიფუსმა ესტერგაზი დამნაშავედ სცნო და ეს ამბავი სამხედრო მინისტრს აცნობა. შეიდეგ მოხსენებაში განმარტებულია, პოლკოვნიკმა პიკარმა, დრეიფუსის bordereau-ს ხელის ესტერგაზის ხელის მგზავსებისა გამო, ესტერგაზზედ ეჭვი რად აიღო. ესტერგაზიო, ნათქვამია მოხსენებაში, —უარსა ჰყოფს,—bordereau ჩემი დაწერილი არ არისო. ექსპერტებმა განაცხადეს, რომ bordereau ესტერგაზის ხელით არ არის დაწერილი. მოხსენებაშივე ნათქვამია, რომ პიკარი ამ საქმეში კარგად ვერ მოიქცა და ბევრი შეცდომები ჩაიდინაო. 1896 წელს პიკარს მოასწრეს, როდესაც ის ყუთში რაღაცას ეძებდა და ვექილ ლებლუასთან რჩეევა ჰქონდა საიდუმლო საბუთის ქაღალდების გამო. დასასრულს ნათქვამია: საქმის დამწყებთ აზრადა ჰქონდათ ხელ-ახლა გადაესინჯვინებინათ სასამართლოსათვის განაჩენი, რომელიც კანონიერად და სამართლიანად იყო შედგენილი. თუმცა ბრალდებამ ესტერგაზის წინააღმდეგ აღიღეა საზოგადო აზრი, მაგრამ ისეთი საბუთი არაფერი წამოაყენა წინ, რომლითაც იმის დანაშაულობა დამტკიცებულიყო. გამოძიებამ ვერც ერთი საბუთი ვერა ნახა იმისი აშკარად მაჩვენებელი, რომ ესტერგაზი დამნაშავე იყო და სახელმწიფოსათვის ღალატნოს. ჩვენ იმ აზრისანი ვართ, რომ ესტერგაზი ამ ბრალისაგან განთავისუფლებულ უნდა იქმნასო.“ ცოტა ოდენს კამათის შემდეგ სასამართლომ დადგინა, რომ ამ საქმის განხილვას შეუძლიან დაესწროს ყველა იმ დრომდე, ვიდრე სასამართლო არ დაინახავს, რომ ეს საშიში იქმნება სახელმწიფოსათვისაო. შემდეგ ესტერგაზმა განაცხადა, რომ უსახელო წერილით შემატყობინეს, შენს წინააღმდეგ შეთქმულობა არის შემდგარიო. „ალექსანდრე“ III-ის ხიდთან შემხვდა ვიღაც ნიცან ჩამოფარებული ქალი, რომლის სახელიც არ ვიცი. მე ეს ამბავი გენერალ ბილიოს და რესპუბლიკის პრეზიდენტს ვაცნობე. 1893 წელს ჩემის ხელით დაწერილი გრძელი მოხსენება გავგზავნე. ასე მეგონა, რომ ამ მოხსენებას ვიღაც კაპიტანი მთხოვდა. ბოლოს პოლიციამ აღმოაჩინა, რომ მოხსენების მთხოვნელი, გადამარი ყოფილიყო, დრეიფუსის სიმამრი.

პრეზიდენტი. მათე დრეიფუსი გვარწმუნებს, რომ bordereau თქვენი დაწერილიაო.

ესტერგაზი. გულის აღშფოთებით ეარ-ვყოფ მაგას.

პრეზიდენტი. დრეიფუსი იმაზედ ამყარებს თავის აზრს, რომ თქვენ იმის ძმის განსამართლების შემდეგ ხელი შეიცვალეთ.

ესტერგაზი. ეგ მხოლოდ იმას ამტკიცებს, რომ იმას ჩემი წესი წერისა ჩემზედ უკეთა სცოდნია.

პრეზიდენტი.—პიკარი ამბობს, რომ პიუროში ვნახე ესტერგაზისთან მიწერილი ბარათი, რომელშიაც ესტერგაზის გამამტყუნებელი საბუთებია.

ესტერგაზი. მე არასოდეს არ მიმიღია ეს ბარათი. უთუოდ ყალბი იქნება.

შემდეგ ესტერგაზმა სთქვა, რომ სახლი გამიტეხეს და გამქურდესო. პირველად მეგონა, რომ ეს მათე დრეიფუსის საქმე იყო, მაგრამ შემდეგ შევიტყე, რომ პიკარის ჩაედინა იგი, თუმცა შეუძლებელად მიმაჩნდა საფრანგეთის აფიცერიც მიერ თავისის ამხანაგის მიმართ ასეთის საქციელის ჩადენაო.

პრეზიდენტი. მაშ თქვენ პიკარს იმ ბრალსა სდებთ, რომ სახლში შემომიმავარდა და ჩემი ქაღალდები წაიღოო.

ესტერგაზი. დიაღ.

შემდეგ წაკითხულ იქმნა მოწმობა სამხედრო მთავრობისა, რომელიც ესტერგაზს ძალიან ემადლიერება და აქებს.

შემდეგ სასამართლო მოწმების გამოკითხვას შეუდგა. პირველად მათე დრეიფუს გამოჰკითხეს. დრეიფუსმა სთქვა: „საჭიროა მხოლოდ კაცმა შეადაროს ესტერგაზის ხელი bordereau-ს ხელთან და დარწმუნდება, რომ ორივე ერთი კაცის მიერ არის დაწერილიო, (დრეიფუსის ლაპარაკის დროს ყვირილი ატყდა). შემდეგ სასამართლომ შერერე-კესტნერს გამოჰკითხა. კესტნერმა სთქვა, რომ 1896 წელს ჩემთან მათე დრეიფუსი მოვიდა და იმ დღიდგან ეჭვი დამეადა, დრეიფუსი არ უნდა იყოს მეთქი დამნაშავე. ამის გამო ბილიოს და ფრეისინეს მოველაპარაკე, მაგრამ იმათ მირჩიეს, მაგ საქმეს თავი დაანებეო. მათე დრეიფუსი ხელ-ახლად მოვიდა ჩემთან და მე გამოძიებამ კერძოდ შევუდექ; გამოძიებასგამოძიებამ დამარწმუნა, რომ bordereau დრეიფუსის ხელით არ არის დაწერილი. შევიტყე აგრეთვე, რომ სამხედრო სამინისტროში პიკარი და გენერალი გონზ bordereau-ს დამწერად ესტერგაზის სთვლიდნენ. მე კვლავ მივმართე ბილიოს და ვთხოვე, დრეიფუსის დანაშაულობა დაამტკიცეთ-მეთქი. ბილიომ მითხრა, რომ არ შემიძლიანო. შერერ-კესტნერის შემდეგ გამოჰკითხეს ოტანს, ესტერგაზის საყვარელს ქ-ნ პეის, იმის მეგობარს ვეილს, პიკარს და სხვათა. საღამოს 7 საათსა და 10 წუთზედ, სასამართლომ საქმის განხილვა მეორე დღისათვის გადასადო. მეორე დღეს საქმის განხილვას 9 საათზედ შეუდგა სასამართლო ხალხის დაუსწრებლად. გამოჰკითხეს პიკარს, რომელიც პირის-პირ დაუყენეს პოლკოვნიკ ანრიეს და გენერალ გონზს. საღამოს $8^1/_2$ საათზედ სამხედრო სასამართლოს თათბირი დასრულდა. სასამართლოს თავმჯდომარემ გენერალმა ლიუქსერმა წაიკითხა დადგენილება, რომელშიაც ნათქვამია, რომ „სასამართლომ დამნაშაკედ არ იცნო ესტერგაზიო“.

აი, ასე დასრულდა ეს საქმე, რომელმაც მთელი საფრანგეთი აალაპარაკა.

ნაკვეთი

— ტუფიდან ეფი დადასა, უთხრა ბაკშმა სტუმარს: ბანდეში სტეკეკ.

— ძალან სტეკეკ ჭკითხა სტუმარმა.

— ძალან, ტეკეიდასაგან ამოადო და ბანდეს. ეკმეს გაუგზავნა, უპასუხა ბაკშმა.

დეპეშა

(რუსეთის დეპეშათა საგენტოსაგან).

31 დეკემბერი

პეტერბურგი. მთავარ შტაბის უფროსი გენერალ-ადიუტანტი გენერალი ინფანტერიისა ობრუჩევი, თავისისავე თხოვნით, ავადმყოფობისა გამო დათხოვნილ იქმნა სამსახურიდგან და დაინიშნა სეხელმწიფო საბჭოს წევრად.

პარიჟი. პალატა. კრება მშვიდობიანად დაიწყო. სენატი. სენატორის ვალონის სიტყვის შემდეგ სენატის კრება შესწყდა ხუთშაბათამდე.

პალატა. ბრისონი არჩეულ იქმნა პრეზიდენტად 283 ხმის უმეტესობით წინააღმდეგ 342 ხმისა.

ვონდონი. ხმა დადის, რომ ინგლისი და რუსეთი შეთანხმებულან კორეას საქმის შესახებ და ინგლისის ესკადრა გონკგონში დაბრუნებული, ერთის კრეისერის გარდა.

1 ივნვარი

პეტერბურგი. უმაღლესი ბრძანება: სახელმწიფო საბჭოს თავმჯდომარე დიდი მთავარი მიხეილ ნიკოლოზის ძე დამტკიცებულ იქმნა ამავე თანამდებობაში 1898 წლისათვისაც. გენერალს ვანოვსკის ებრძანა სახელმწიფო საბჭოს წევრად ყოფნა. სენერო განათლების მინისტრის ამხანაგს ტაინი სოვეტნიკს ანიჩკოვს ებრძანა დროებით განაგოს საერო განათლების სამინისტროს საქმენი. იმიერ კასპიის უფროსს გენერალლეიტენანტ კუროპატკინს ებრძანა სამხედრო სამინისტროს მმართველად იყვეს.

ათინა. კანონ-პროექტი საფინანსო კანტროლისა და ძველის ვალის შეთანხმების შესახებ გუშინ ხელ-მოწერილ იქმნა 6 დელეგატის მიერ და ოფიციალურად გადაეცა მინისტრებს.

2 ივნვარი

პეტერბურგი. შინაგან საქმეთა მინისტრმა დაადგინა: შეჩერებულ იქმნას გაზ. „Казакъ“-ის გამოცემა რვა თვით.

გაზ. „Aurore“-ში დასტამბულია ლია წერილი ზოლასი პრეზიდენტ ფორის მიმართ. ზოლა აღნიშნავს ზოგიერთ უკანონობას. ესტერგაზის საქმის სამართალში განხილვის დროს ჩადენილს და უკანონობათა ჩადენის ბრალსა სდებს პატიდიუ-კლამას, მერსიეს, ბილიოს, ბუადეფრს, გოკჯოს და ამბობს, რომ მთავრობამ ესტერგაზის საქმე ნაფიც მსაჯულთა სამართალს უნდ გადასცესო.

სტოკჰოლმი. პროფესორმა ნორდენმელდმა სამეცნიერო აკადემიას შეატყობინა, რომ გარეშე საქმეთა სამინისტროს ცნობები მოუვიდა, 1897 წ. 4 და 7 აგვისტოს ბრიტანეთის კოლუმბიაში ორკარებოს ოლქში, რამდენმამე სარწმუნო კაცმა ჰაეროსტატი დაინახესო (ანდრესი თუ). იმდენად საყურადღებოდ მიმაჩნია ეს ამბავი, რომ საჭიროა კარგად გამოორკვეს იგინო.

კალკუტა. ბრიტანეთის მიწის მზომელ რაზს, რომელშიაც კაპიტანის პერნის უფროსობით 200 მუშა კაცი იყო, მერკანდის ოლქში თავს დაესხნენ აჯანყებულნი მთიელები. რაზს აციელებდნენ ადგილობრივის ჯარისკაცნი, რომელთაგან ბევრი მოკლულ იქმნა და ბევრიც დაჭრილი. ბერნი გადარჩა აქლემის შემწეობით, რომელთაც 130 მილი გაიარა.

ბომბეი. წარსულ კვირას ქ. ბომბეიში შავის ჭირისაგან გარდაიცვალა 450 კაცი. საერთოდ მთელის კვირის განმავლობაში გარდაცვლილა 1307 კაცი.

პარიჟი. სენატმა 213 ხმით თავმჯდომარედ ლუბე აირჩია. შერერ-კესტნერს 239 კენჭიდგან 80 ამოუვიდა. ამისი მიზეზი ის გარემოებანია, რომელიც ესტერგაზის საქმის განხილვის დროს გამოირკვა.

პოლკოვნიკი პიკარი ვალერიანოს ციხე-სიმაგრეში იქმნა დაპატიმრებული. კაბინეტმა შაბათამდის გადასდო იმის გარდაწყვეტა, მიცემულ იქმნას თუ არა პიკარი სამხედრო სამართალშიო, რადგან ამ დღეს ელისეს სასახლეში რჩევა ექმნებათ და განიხილავენ პონბრიანას წინადადებას, რომ უნდა შევეკითხო მთავრობას, რა ღონისძიებათა ხმარებას აპირებს, რომ ბოლო მოუღოს ზოგიერთთა ამხედრებას დრეიფუსის სსარგებლოდაო.

პარიჟი. სენატის ვიცე-პრეზიდენტის არჩევანი სახვალიოდ იქმნა გადადებული. ამბობენ, რომ შერერ-კესტნერი უარს განაცხადებს თავის კანდიდატობაზედაო.

დეპუტატთა პალატა. როდესაც დე-მენმა იკითხა, მთავრობა რა აზრისაა ზოლას წერილის შესახებაო, მელინმა განაცხადა, რომ ზოლას წინაადმდეგ საჩივარი იქმნება დაწყებულიო. როგორც მელინმა, ისე ბილიომ უკმაყოფილება განაცხადეს იმათ წინაადმდეგ, რომლნიც ჯარის ჭიკცხავენ და ათასს გვარს ბრალსა სდებენ. პალატამ 312 ხმით 122 წინაადმდეგ დაადგინა, „შეუვნდგეთ მორიგ საქმეთა განხილვასაო; მთავრობას ნდობა გამოეცხადოს, რადგან დარწმუნებულნი ვართ, რომ იგი შესაფერ ღონეს იღონებს იმ აგიტაციის მოსასპობად, რომელიც ჯარის წინაადმდეგ არის მიმართულიო.

2 ივნვარი

პეტერბურგი. 1 სესხის მე-66 ტირაჟი: 200 ათასი მანათი.—17272/22; 75 ათასი მ.—16694/4; 40 ათ. მ.—11187/34; 25 ათ. მ.—17134/40; 10 ათასი მ.—2732/17, 13735/48; 6228/49; 8 ათასი მან.—7793/3, 2932/41, 12545/32, 15864/29, 13882/38; 5 ათ. მან.—18625/28, 6642/37, 16224/48, 1175/14; 640/7, 1651/46, 4056/2, 8943/1, 1 ათ. მ.—921/45, 18874/4, 3313/1, 7218/4, 9322/3, 8/10, 16464/9, 10913/41, 16104/14, 3942/37, 7055/35, 13131/27, 12875/30, 16731/19, 13084/50, 8898/4, 13726/19, 18402/48, 5623/2, 7059/42.

3 ივნვარი

პეტერბურგი. 2 ივნვარს ანდერძი აუგეს გრაფს დელიანოვს და დაასაფლავეს მისი გვამი. დასაფლავებას დაესწრნენ: ხელმწიფე იმპერატორი, დიდი მთავარნი ვლადიმირ ალექსანდრეს ძე უავგუსტოფოს მეუღლეთ, კონსტანტინე კონსტანტინეს ძე, მ-ხელი ნიკოლოოზის ძე, პრინცი ოლდენბურგისა და ჰერცოგი მეკლენბურგ—სტრელიცკი. ხელმწიფე იმპერატორიკა მარიამ თეოდორეოსაგან გვირგვინით იქმნა კუბო შემკული.

პარიჟი. ბერერ-კესტნერის ალაგას, სენატის ვიცე პრეზიდენტად არჩეულ იქმნა დემოლი.

რამდენმამე სტუდენტმა დღეს გაზეთ „ავრორ“-ის რედაქციის კარებთან მანიფესტაცია მოახდინეს და იმ გაზეთის ნომრები დასწვეს, რომელშიაც ზოლას წერილი იყო დაბეჭდილი. პოლიციამ მანიფესტაციები დეჭშალა.

გერმანიის ელჩს გრაფ მიუნსტერს ებოძა ნიშნები დიდის ჯვრისა „საპატო ლეგიონის“ ორდენისა.

კონსტანტინეპოლი. იუწყებიან, რომ გარდაწყვეტილია გააკეთებინონ 4 ჯავშნიანი გემი, 2 კრეისერი და 2 ნაღმინი გემი და საზღვარ-გარედ გააკეთებინონ 4 კრეისერი და 2 ნაღმინი გემი.

Дозволено цензурою, Тифлисъ 3-го Января 1898 г. სტამბა ს. შარაძისა და ამხანაგობისა. რედაქტორ-გამომცემელი ილია ჭავჭავაძე.